

СИНЕРГИЯ НА ЧЕРНО МОРЕ

Проф. д-р Нина Дюлгерова

През последните години се превърна в практика чуждиците да изместват българския еквивалент в разговорната и писмената реч. Това обаче е част от глобализацията и от активния процес на адаптиране на българското общество към европейските стандарти и изисквания. Сериозен мотив за този процес е и финансовият аспект, обвързващ решаването на българските проблеми с европейските фондове. В контекста на тази мотивация е последната инициатива на Европейската комисия за нова европейска политика за сътрудничество в сферите на търговията и сигурността между Черноморските държави, известна като „Синергия на Черно море“. Съдържателната характеристика на този термин обединява съвместните действия между субектите в съществуващите в момента и в очертаващите се в бъдеще секторни програми на общността в областите на демокрацията, свободното движение на хора, сигурността, енергетиката, транспорта, околната среда, риболова, морската политика и други. Идеята е дейностите да се припокриват една друга и цялата схема да е с висока степен на гъвкавост и динамичност. Акцентите на Черноморската синергия са предопределени от секторите на сътрудничество, които отразяват общите приоритети и където присъствието и подкрепата на ЕС са доказано значителни. Българският еквивалент на термина синергия е взаимодействие за този, очертаващ се като централен за държавните и неправителствените структури процес през следващите години.

Първите години на 21 век определят новите политически, икономически и стратегически (участници) в Черноморския регион, както и новите предизвикателства пред тях. Глобалните и регионалните промени водят и до съществени изменения в семантиката на геополитическите понятия, както и до промяна на геополитическите зони. Нараства необходимостта от тяхното избистряне с оглед засилващата се концентрация на разнообразни интереси с многобройни участници.

Следвайки лексиката на Европейския Съюз основните участници в процесите в Черноморския регион са:

- ✓ България и Румъния, черноморските държави на Съюза, чрез които Черно море се превръща в гранична зона на общността и обединяващо звено на оста Каспийско море - Черно море – Европа.
- ✓ Турция, която е в процес на присъединяване (с различни интерпретации за този процес сред държавите от Европейския съюз)
- ✓ Кавказките републики, Молдова, Украйна, които активно участват в черноморското сътрудничество чрез Европейската политика на съседство
- ✓ Русия – стратегическият партньор със специфични актуални приоритети, исторически връзки и форми на въздействие.
- ✓ САЩ – глобалният съюзник

- ✓ Международните правителствени и неправителствени организации като НАТО, ОССЕ, Интерпол и др.
- ✓ Регионалните организации като Организацията за черноморско икономическо сътрудничество (ОЧИС), Организацията за демокрация и икономическо сътрудничество (ОДИС-ГУАМ), Общество на демократичния избор (ОДИ) и Черноморски форум за диалог и приятелство, на контактите с които ЕС отдава особено значение.

През последните години динамиката в региона е обвързана с поредицата от предизвикателства, предопределящи политическите, икономическите и стратегическите съюзи. Като основни се очертават енергийните коридори и местонаходища, които очертават конфигурации с различни времеви параметри и участници, но перманентно обвързани с идеята за/против Русия.

Съществена част от енергийните проблеми са и етническите и конфесионалните огнища, които характеризират процесите в различните части на постсъветското пространство и на Балканите. През последните месеци, а и през следващите, акцентите в черноморското геополитическо пространство се концентрират върху казуса Косово (на Балканите) и върху „замразените конфликти” (в постсъветското пространство).

И докато първият аспект на проблема е достатъчно известен, то вторият е в сферата на специалистите и изследователите на процесите в бившия Съветски съюз. Феноменът “замразени конфликти”, известен още и като т.нар. “непризнати държави” обхваща Приднестровието в Молдова, Южна Осетия и Абхазия в Грузия и Нагорни Карабах, който е част от тях. Неговата специфика обаче не позволява да бъде автоматично включван към първите три казуса. Докато те са проблем на вътрешен интегритет, то Нагорни Карабах е оспорван от два самостоятелни субекта – Азербайджан и Армения. Всеки един от „замразените конфликти” е продукт на постсъветската фрагментация, осъществена чрез автоматичното превръщане на съветските административни граници в държавни. Оспорваният интегритет на Молдова, Грузия и Азербайджан очертава черноморските акценти на сигурността и сътрудничеството в региона.

Към тези предизвикателства могат да се прибавят и традиционните за региона трансгранични проблеми като трафик на хора, оръжие, наркотици, миграция. През следващите години се очертава засилване на интензитета на тези процеси, ориентирани към голямото европространство, в което успешно могат да се постигат колосални печалби и да се интегрират човешки потоци извън евроната.

Разнообразните субекти, както и многобройните предизвикателства в региона предизвикват и по-внимателно вглеждане в геополитическата семантика, която се нуждае от актуализиране, предвид съществените промени в региона от последните години. Чрез нея реално ще се очертаят и геополитическите зони, които в една или друга степен са в контекста на черноморското взаимодействие.

Традиционно **Черноморският регион** включва Гърция, България, Румъния и Молдова на запад, Украйна и Русия на север, Грузия, Армения и Азербайджан на изток и Турция на юг. Въпреки, че Армения, Азербайджан, Молдова и Гърция не са крайбрежни държави, историята, близостта и тесните връзки ги правят естествени регионални участници. След членство на България и Румъния в ЕС черноморският регион вече не се приема като европейска периферия, а като обединяващо звено на оста Каспийско море - Черно море - Европа. Освен това активното включване на България и Румъния в осъществяването и доразвиването на целите на Европейската комисия по отношение на Черноморския регион допринася за превръщането му в европейска зона на развитие.

Черноморско-Каспийския ареал е стратегически мост, свързващ Европа с Близкия Изток, Централна Азия и по-далечните региони в Югоизточна Азия и Китай. Геостратегическите цели на водещите актори в региона го превръщат в основен елемент от енергийните им планове и действия. Проблемът това дали е регион или екватория продължава да е предмет на дискусии, но политическите и икономическите акценти ще очертаят в бъдеще кое от двете е определящо.

Терминът **Евразия** в продължение на десетилетия обединява първо руското, а след това съветското средноазиатско и кавказко геополитическо пространство, а след края на Студената война очертава региона Централна Азия с Афганистан, Южен Кавказ (Азербайджан, Армения и Грузия), Турция, руския северен Кавказ (в зависимост от конюнктурата), Иран. Със засилване на енергийната зависимост на Европа от стратегическите суровини на Русия и Каспийския регион, нараства значението на България, Гърция и Румъния като транспортни коридори на газ и нефт. Този проблем, съчетан с релевантните етнически, конфесионални и социални проблеми в Кавказ, Централна Азия и Балканите предопределят разширяването на съдържателната характеристика на този термин в посока към Балканите.

Тази теза е и в контекста на идеята на Улрих Бек, според която процесите в света са толкова динамични, че вече се очертава наслагване на азиатски и европейски проблеми. Континентите с обществата и техните процеси се преливат и взаимодействат. Вече може да се говори за т.нар. процеси на Евразия, където територията и географските ширини губят своето значение, защото процесите все повече и повече се доближават един до друг. И проблемите ще трябва да се разглеждат поставени под общ знаменател, независимо от различията в детайлите и в отделните геополитически параметри.

Какво е мястото и ролята на България в Черноморския регион?

България е част от Балканите, Черноморския регион, дунавска държава, но в контекста на новите геополитически и геоикономически реалности и част от Евразия. Този аспект не трябва да се пренебрегва, тъй като в геополитически план той дава сериозни шансове на България да се превърне в енергийния център на Европа, през който да минават транспортните коридори от Каспийския регион. Това ще позволи на България да се превърне

и в икономическия, политическия и стратегическия медиатор между различните по вид партньори на Европейския съюз, които нееднозначно са заинтересовани от своето присъствие в Черноморския регион и Евразия.

* * *

Черноморската синергия е предопределена да отчита различията в държавната организация на страните, различното ниво на демократизация на обществата, различната сила и активност на гражданските структури, които са свързани предимно с проблемите на контролираната нестабилност около „замразените конфликти”, с рисковете от политическата инструментализация на енергийните проекти, с въпросите на обществения модел в Източното Черноморие (проблеми на мултиетническата демокрация, правата на човека, реформата на сектора за сигурност, борбата с трансграничната организирана престъпност, проблеми на управлението и липсата на икономическо развитие, с недостига на социална сплотеност и др.).

От съществено значение е запазване на диалогичността, като основа на последователна политика, създаваща благоприятни условия за търсене на решения. Това ще е сериозен гарант за изграждането на гражданско общество в нестабилните региони. Наблюдаваната в редица страни от Черноморския регион асиметрия в икономическото развитие и състоянието на гражданското общество продължава да е препятствие за ефективното участие в съвременните процеси на интеграция, което следва да се преодолява чрез засилено сътрудничество и помощ за прилагане на утвърдените добри практики, характерни за развитите общества.